

**“MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA EKOLOGIK ONGNI
SHAKLLANTISHNING PSIXOLOGIK YECHIMI”**

*Urganch Davlat Universiteti Magistratura bo'limi
Psixologiya ta'lim yo'nalishi 231-guruh magistranti
Abdullayev Feruzbek Maqsud o'g'li
abdullayevferuzbek34@gmail.com*

***Annotatsiya:** Ushbu tezisdagi maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik dunyoqarashni shakllantirish bilan bog'liq muammolarni tahlil qilishga bag'ishlangan. Maqolada erta bolalik davrida ekologik ongni rivojlantirishga ta'sir qiluvchi asosiy jihatlar ko'rib chiqiladi. Tadqiqot zamonaviy adabiyotlar va empirik ma'lumotlarni ko'rib chiqish, shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik va psixologik amaliyotni joriy etish tajribasiga asoslangan.*

***Kalit so'zlar:** tarbiya, ekologiya, ekologik bilim, usul, vosita, tarbiya shakllari, ekologik ong, psixologiya.*

Ekologiya va barqaror rivojlanish masalalari tobora dolzarb bo'lib borayotgan bugungi kunda bolalarda ekologik dunyoqarashni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bolalik - bu ekologik savodxonlik asoslarini shakllantirishning asosiy davri, chunki aynan shu davrda shaxsning asosiy qadriyatlar va munosabatlari shakllanadi. Bolalarda atrof-muhitga ongli, mas'uliyatli munosabatni shakllantirish ekologik qarorlar qabul qilishga qodir kelajak fuqarolarni tayyorlashda muhim rol o'ynaydi.

O'sib borayotgan ekologik muammolarga duch kelayotgan zamonaviy jamiyat sharoitida maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik dunyoqarashni rivojlantirish mavzusining dolzarbligini ortiqcha baholab bo'lmaydi. Bolalar kelajakdagi yetakchilar va jamiyatning faol ishtirokchilari bo'lib, ularning ekologik xabardorligi sayyoramizning barqaror rivojlanishining kalitidir.

Bugungi bolalar iqlim o'zgarishi, biologik xilma-xillikning yo'qolishi va ifloslanish kabi ekologik muammolar keskinlashib borayotgan dunyoda ulg'aymoqda. Ularda o'z xatti-harakatlari oqibatlarini tushunish, tabiatni asrash uchun mas'uliyatni rivojlantirish, barqaror kelajakni yaratishda faol ishtirok etishlarida ekologik dunyoqarashni shakllantirish zarur. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik dunyoqarashni shakllantirish muammolari bo'yicha tadqiqotlar o'qituvchilarga, ota-onalarga va jamiyatga bolalarni tarbiyalash va o'qitishning ushbu muhim yo'nalishi bo'yicha samarali ishlash uchun zarur bo'lgan vositalar va bilimlarni taqdim etishi bilan dolzarbdir.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik dunyoqarashni rivojlantirish muammosi bo'yicha adabiyotlarni ko'rib chiqish ushbu muammoning turli jihatlarini qamrab oluvchi bir nechta asosiy toifalarni aniqlash imkonini beradi:

Psixologik va pedagogik jihatlar:

- M.M. Smailova boshlang'ich maktab o'quvchilarida ekologik dunyoqarashni

shakllantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlarini o'rganadi.

- H.E. Abdulshehidova didaktik o'yinlar orqali erta maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik dunyoqarashini shakllantirishni tavsiflaydi.

Ekologik ta'limning maqsad va vazifalari:

- M.G. Ashyrova bolalarga ekologik ta'lim va tarbiya berish muammolari va zaruriyatiga o'xtalib, ushbu ta'limning maqsadlarini belgilaydi.

- T.V. Nazarenko katta maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik ta'limni rivojlantirish muammosining nazariy asoslarini o'rganadi.

Shakllantirish texnologiyalari va usullari:

- T.A. Kozlovskaya va Yu.Yu. Peremyshlev kvest o'yinlari texnologiyasini maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik dunyoqarashni rivojlantirish vositasi sifatida tavsiflaydi.

- E.V. Grishchenko maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik dunyoqarashni shakllantirish masalasini ko'taradi.

Samaradorlik va natijalar:

- N.Yu.Mishchenko boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarning jismoniy tarbiya jarayonida ekologik kompetentsiyasini shakllantirish bo'yicha tadqiqotini taqdim etadi.

Natijada, maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik dunyoqarashni shakllantirish muammolari zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishidir. Ushbu tadqiqot nafaqat ushbu muammoning dolzarbligini, balki vaziyatni o'zgartirish uchun shoshilinch choralar ko'rish zarurligini ham ochib berdi.

Erta yoshda ekologik dunyoqarashni shakllantirishning ahamiyati nafaqat texnikaning jadal rivojlanishi, balki tobora kuchayib borayotgan ekologik muammolar bilan ham bog'liq. Bolalar o'rtasida ekologik ta'limga erta kirishish sayyora kelajagi uchun mas'uliyatini tushunadigan yangi avlodni shakllantirishning kaliti bo'lishi mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, ekologik dunyoqarashni shakllantirish muammolarini hal qilish ta'lim muassasalari, ota-onalar va butun jamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi. Bu jarayonda ekologik tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan ta'lim dasturlarini tizimli amalga oshirish asosiy o'rin tutadi.

Kelajakdan umid - bugungi kun bolalari samarali ekologik ta'limga ega bo'lib, tabiatni asrashning faol targ'ibotchilariga aylanadi. Bu bizning sayyoramizning barqaror va muvozanatli kelajagini ta'minlaydi, bu erda har bir inson atrof-muhitni saqlashdagi o'z rolini tushunadi.

E'tibor qilsak, bugungi kunda ba'zida oddiy xatti-harakatlar me'yorlarini e'tiborsiz qoldirib, biz plastik butilka, stakanlarni tashlab yuborishimiz mumkin. ko'pchilik shunday qiladi va bularning barchasi bolalar oldida sodir bo'ladi. Lekin biz maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik xulq-atvor madaniyatini tarbiyalash, ularning ekologik ongini uyg'otishimiz kerak.

Bolalar xulq-atvorida ekologik madaniyat, ekologik bilimlar, amaliy ko'nikmalar, estetik tajribalar asosida shakllanadi. Maktabgacha yoshdagi bola

tirik mavjudotlarga hamdard bo'lishni o'rganishi kerak: jonli mavjudot xafa bo'ladi, uni sevish kerak, hayvonlarga ozor berish mumkin emas, tabiat yaratgannarsalarni yo'q qilishga haqqimiz yo'q. Biz bolalar ongiga o'zimizni o'rab turgan olam, barchamiz yashaydigan ulkan uy kabi tuyg'uni uyg'otishimiz kerak.

Bugungi kunda yurtimizda maktabgacha ta'lim sohasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi, Maktabgacha ta'lim davlat ta'lim standarti, Maktabgacha ta'lim konsepsiyalarining ishlab chiqilishi va tadbiq qilinishi umumiy pedagogik jarayonning muhim qismidir.

Maktabgacha yoshdagi bolalik davrida bola tabiat haqida hissiy taassurotlarni oladi, hayotning turli shakllari haqida g'oyalarni to'playdi, ya'ni. u ekologik fikrlash, ongning asosiy asoslarini shakllantiradi, ekologik madaniyatning dastlabki elementlarini yaratadi. Har bir bola tabiatan tadqiqotchi. Bolalar atrofdagi dunyoni o'rganish, o'rganishga bo'lgan qiziqishni yo'qotmaguncha, ularga tirik va jonsiz tabiatning iloji boricha ko'proq sirlarini kashf etishga yordam berish kerak. Bolalarni o'simliklar bilan tanishtirish, ularni sevishni va qadrlashni o'rgatish oson ish emas.

Bundan tashqari, maktabgacha yoshdagi bolalar, o'qituvchilar va ota-onalarning birgalikdagi bilim va qidiruv faoliyatini tashkil etish uchun katta imkoniyatlar mavjud. Vazifani belgilashda, loyihani tayyorlashda, uni rejalashtirishda asosiy rol o'qituvchi va bolalarga tegishli. Loyihaning amaliy amalga oshirilishida bolalar, ota-onalar, shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasasining barcha xodimlari ishtirok etadilar. Integratsiyalashgan o'qitish usulidan foydalanish bolaning dunyoni yaxlit idrok etishiga yordam beradi, uning mustaqilligini, bilim va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risida" 2020 yil 22 dekabrda 802-sonli qaroriga 1-ilova Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning Davlat Standarti.

2. “O‘zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo‘yiladiga davlat talablarini tasdiqlash haqida”gi O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha Ta’lim Vazirining buyrug‘i. Ro‘yxat raqami № 3032. 03.07.2018-y.
3. “Илк қадам” Мактабгача таълим муассасасининг Давлат ўқув дастури Тошкент – 2018 й.
4. Sh.M. Mirziyoyev-“Yangi O‘zbekiston Strategiyasi”-Toshkent-2021. 4. Kayumova.N.M.-“ Maktabgacha pedagogika.” T.: TDPU -2013 y. O‘quv qo‘llanma.
5. Kamilova, G. A, Ro`zieva Z E, Botirova. Нью А. Maktabgacha talim tashkilotlarida bolalarni ekologik-gigienik tarbiyalash imkoniyatlari. Maktabgacha talim-Maktab- Oliy talim konsepsiyasi muammo, yechimlar va istiqbollari xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. Buxoro. 2022 yil. 46-48 betlar.